

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УМОВ

THEORETICAL AND APPLIED PRINCIPLES OF INSTITUTIONAL PROVISION OF THE TOURISM AND RECREATION SPHERE OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION, INTELLECTUALIZATION AND EUROPEAN INTEGRATION

УДК 061.1:327.39:330.354:331.1:332.02
5.1:338.48

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct68-5>

Завербний А.С.

д.е.н., професор,
професор кафедри зовнішньоекономічної
та митної діяльності
Національний університет
«Львівська політехніка»

Залізна Л.В.

старший викладач закладу вищої освіти
кафедри зовнішньоекономічної
та митної діяльності
Національний університет
«Львівська політехніка»

Озарко К.С.

к.е.н., старший викладач кафедри
публічного управління
та адміністрування
Державний університет
інтелектуальних технологій і зв'язку

Zaverbnyj Andriy

Lviv Polytechnic National University

Zalizna Lyubov

Lviv Polytechnic National University

Ozarko Kateryna

State University of Intellectual Technologies
and Communications

У статті висвітлено основні методологічні аспекти розвитку туристичної, рекреаційної галузей економіки нашої країни. В основі становлення і подальшого розвитку інституційного середовища туристичної, рекреаційної галузей знаходяться базові для суспільства традиції. Вони є пов'язаними із необхідністю забезпечення розвитку спільноти в біологічному, соціальному, економічному аспектах. Аналізуючи проблеми і перспективи інституційного забезпечення туристично-рекреаційної сфери України за активізування діджиталізаційно-інтелектуалізаційних та євроінтеграційних умов потрібно зазначити вагомe місце інститутів держави (державності), права, власності, громад, міжнародних зв'язків тощо. Охарактеризовано ключові механізми системи управління конкурентоспроможністю організаційно-інституційного механізму формування, і реалізування економічних програм розвитку туристично-рекреаційної сфери за євроінтеграційних умов. Розвинуто і удосконалено організаційно-інституційний механізм формування програм розвитку туристично-рекреаційної сфери України за активізування євроінтеграційних умов.

Ключові слова: туризм, рекреація, діджиталізація, інтелектуалізація, євроінтеграція, інститут, інституційне забезпечення.

The article highlights the main methodological aspects of the development of tourism and recreational sectors of our economy. At the heart of the formation and further development of the institutional environment of the tourism and recreation industries are the basic traditions of society. They are related to the need to ensure the development of the community in biological, social, and economic aspects. The formal (formalized) institutions include the following: state institute in the tourism and recreation sphere, law institute in the tourism and recreation sphere (tourism and recreation sphere, institute of communities in the tourism and recreation sphere, property institute in the tourism and recreation sphere, institute of international relations relations in the tourism and recreation sphere during globalization. Analyzing the problems and prospects of institutional support of the tourist and recreational sphere of Ukraine for the intensification of digitalization and European integration conditions, it is necessary to note the important place of state institutions (statehood), law, property, communities, international relations, etc. The fundamental mechanisms of the competitiveness management system of the organizational and institutional means of formation are characterized. and implementation of economic programs to develop tourism and recreation in the context of European integration. The article gives a brief description of formal (formalized) institutions. The key tasks of the state policy in tourism and recreation are analyzed. The task of the domestic tourist and recreational infrastructure should be implementing tourist and recreational services, promoting the complex reproduction of health, strength, and mood of man in the realization of his personal and social needs in recreation and tourism through various tourist and recreational services (products). The organizational and institutional mechanism for the formation of programs for the development of the tourist and recreational sphere of Ukraine with the intensification of European integration conditions has been developed and improved.

Key words: tourism, recreation, digitalization, intellectualization, European integration, institute, institutional support.

Постановка проблеми. Україна володіє значними обсягами та різноманіття туристично-рекреаційних ресурсів. І лишень при належному їх використанні зможуть посприяти високоефективному гармонійному розвитку вітчизняної туристичної індустрії. Актуальності ці процеси набувають за активізування євроінтеграції, появи нових можливостей, загроз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційне забезпечення туристичної, рекреаційної галузей України активно досліджувалося багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими. Серед вагомих наукових здобутків в даній сфері потрібно виокремити наукові праці таких фахівців як Андропов О. М. [1], Бабікова К. О. [2, с. 24–28],

Бондаренко Ю. Г. [3], Васіна А.Ю. [9], Графська О. І. [4], Гринів Л. С. [5, 12], Гриценко А. [6], Желюк Т. Л. [9], Копач М. В. [12], Кравців В. С. [12], Кривень О. В. [5], Кузик С. П. [12], Лепкий М. І., Матвійчук Л. Ю. [9, с. 106–118], Мельник А. Ф. [9], Мокляк А. В. [10, с. 7–9], Савушкін Д. І. [13] та багатьох інших. Не дивлячись на певні позитивні зрушення, розвиток вітчизняного туризму поки що гальмується, залишаються невирішеними питання щодо удосконалення і розвитку інституційного забезпечення туристичної, рекреаційної галузей України. Цьому є значна кількість причин, серед яких найсуттєвішими виступають наступні: відсутність належного стану інфраструктури, в тому числі й туристичної (особливо це стосується сільської місцевості, де

останніми роками активізувався зелений туризм), недостатня відповідність українського законодавства рекреаційної, туристичної сфер міжнародному (наслідування лишень деяких положень), недостатній рівень співпраці з міжнародними (зокрема європейськими) туристичними інституціями, виробництво українських туристично-рекреаційних продуктів/послуг, що не повністю відповідають міжнародним нормам і стандартам, низькі темпи приросту обсягів фінансування розвитку матеріально-технічної бази туристично-рекреаційної сфери, недостатній рівень рекламування унікальних національних туристичних атракцій, продуктів, послуг як на внутрішньому так і на зовнішньому рекреаційно-туристичних ринках тощо [2, с. 25].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні сутності, структури інституційного забезпечення розвитку туристично-рекреаційної сфери України за активізування євроінтеграційних і діджиталізаційно-інтелектуалізаційних умов, обґрунтуванні його складових (елементів), механізмів та інструментів, розробленні напрямків удосконалення на всіх рівнях управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристично-рекреаційну сферу за сучасних умов розвитку світового господарства прийнято розглядати багатостороннім явищем, що є тісно взаємопов'язаним із економікою, географією, архітектурою, теологією, культурою, історією, медициною, спортом та іншими провідними науками. При цьому жодна із них повністю та вичерпно не може охарактеризувати її об'єктом наукових досліджень. Також жоден із існуючих сучасних соціально-економічних інститутів (інституцій) не в змозі самостійно розв'язувати комплекс існуючих проблем туристично-рекреаційної сфери. Інституційний механізм в туристично-рекреаційній сфері є «сукупністю інституційних важелів, стимулів (мотивів), заходів, спрямованих на забезпечення високого рівня розвитку» [1; 3; 5] даної сфери. Він повинен ґрунтуватися на комплексному «врахуванні поєднання факторів макро- та мікроекономічного середовища» [1; 8] із урахуванням структурних елементів державно-ринкового регулювання. Комплексним інституційним завданням систем контролювання, регулювання, підтримання туристичної і рекреаційної галузей повинне виступати чітке координування дій абсолютно всіх учасників на цьому ємному ринку із врахуванням потреб та уподобань стейкхолдерів. Для успішного розвитку вимагається одночасність взаємопов'язаних дій у різноманітних сегментах відпочинку (туризму, рекреації). За джерелом [9, с. 54], інституційне середовище є чітко упорядкованим набором інститутів, які визначають (формують) рамкові умови задля становлення, функціонування, гармонійного розвитку економічних суб'єктів певних

сфер діяльності (зокрема й туристично-рекреаційної). До основних інституціональних факторів (чинників) функціонування національної економіки (в тому числі її туристичної, рекреаційної галузей, що виступають відправними точками в механізмі «забезпечення економічного зростання»), належать наступні: соціальні, правові, політичні, власницькі, управлінські, технологічні, інноваційні, структурні» [9, с. 54]. Враховуючи специфіку аналізованих нами сфер діяльності, доцільно доповнити даний ряд також такими чинниками як культурні, релігійні. Узагальнивши тлумачення сутності поняття «інституційне середовище» розуміємо під ним «упорядкований набір міжнародних інститутів, інститутів держави, власності, права, громадянського суспільства» [1; 5; 9]. Потрібно також відзначити вирішальну роль якісних характеристик інституційного середовища при формуванні репутації, сприятливого інвестиційного клімату країни тощо загалом, зокрема і поживленні інвестування її туристично-рекреаційної сфери [5].

Підвищення рівня якості інституціонального забезпечення розвитку туристичної, рекреаційної діяльності в нашій країні, розвиток їх нормативного, правового забезпечення (формування правового поля) з метою становлення і подальшої розбудови та гармонійного розвитку шляхом залучення передового іноземного досвіду, іноземного та національного інвестування до туристичної, рекреаційної галузей вітчизняної економіки повинне виступати першочерговим завданням (ціллю) [1].

Необхідно чітко встановити роль, значення, місце інституцій у рекреаційно-туристичній сфері нашої країни. Адже кожен соціум під час власного розвитку створює, формує середовище, яке повністю відповідає саме його індивідуальним уявленням, бажанням, потребам, вимогам тощо. Це у своє чергу чинить суттєвий вплив як на становлення держави (як незалежної одиниці), на її розвиток, так і на формування сфер діяльності, передусім тих, які є пов'язаними із наданням послуг для людей, як кінцевих їх споживачів. Відповідно, інституції відіграють важливу роль для становлення і гармонійного рекреаційно-туристичної сфери нашої країни.

Після проведеного аналізування наукової економічної літератури за досліджуваною тематикою [3; 11; 12; 13] приходимо до наступних висновків щодо того, що всі інституції загалом є представленими наступними ключовими елементами (складовими): інституції як «правила і норми»; інституції як «закони та організації (установи), що контролюють та регулюють певні соціальні відносини»; інституції як «законний механізм»; інституції як соціальні відносини; інституції як «механізм вирішення можливих (потенційних) конфліктів між економічними суб'єктами»; інституції як «станданти

поведінки» (доцільно додати сюди також і культуру поведінки); інституції як «звички, рутини, звичаї, менталітет, традиції» (надзвичайно актуальними є для самобутніх країн, таких як наша країна); інституції як «певні стереотипи мислення»; інституції як «рівновага у координаційній грі, що повторюється» тощо. Аналогічним чином це стосується інституцій і для рекреаційної, туристичної сфер. Приміром, Гриценко А., вважає, що «в суспільстві взагалі немає нічого, що б не являло собою інституції». Теоретико-прикладну сутність поняття «інституції» вчений пропонує визначати не лишень як певні структурні складові («елементи суспільства»), а у сукупності все суспільство, «розглянуте в певному аспекті» [6, с. 20–25]. Аналізуючи проблеми і перспективи інституційного забезпечення туристично-рекреаційної сфери України за активізування діджиталізаційно-інтелектуалізаційних та євроінтеграційних умов потрібно зазначити вагоме місце інститутів держави (державності), права, власності, громад, міжнародних зав'язків тощо. Відзначимо, що до формальних (формалізованих) інститутів належать наступні. Інститут держави в туристично-рекреаційній сфері (роль держави в туристично-рекреаційній сфері є багатогранною і комплексною, держава може виступити як суб'єктом рекреаційно-туристичної діяльності так і споживачем, чи інвестором, суб'єктом управління тощо [1; 5; 9]. Інститут права в туристично-рекреаційній сфері (туристично-рекреаційна сфера, є однією із найпривабливіших, з високим потенціалом та динамікою у вітчизняній економіці, регулюється величезною кількістю нормативних актів (дуже часто просто не узгодженими між собою), державне регулювання діяльності в рекреаційній сфері в нашій країні здійснюється на основі трьох-рівневого (конституційного, законодавчого, підзаконного). Інститут громад в туристично-рекреаційній сфері (за сучасних умов даний інститут характеризується зростанням його значення, ролі, спостерігається підсилення рівня відповідальності територіальних громад щодо забезпечення соціально-економічного розвитку приналежних їм територій, процеси децентралізування, реформування бази місцевого самоврядування, які сприяють створенню новітніх можливостей задля високо ефективного управління потенціалами громад, зміцнення рівня їх спроможності, «створення підґрунтя для запуску механізмів локального економічного розвитку» [4]) тощо. Інститут власності в туристично-рекреаційній сфері (власність як «інститут» виникає на підставі чіткої обмеженості всіх туристично-рекреаційних ресурсів, формує правила, що є необхідними для розподілення та ефективного використання наявних туристично-рекреаційних ресурсів). Інститут громадянського суспільства в туристично-рекреаційній сфері (згідно усталених

поглядів на цю категорію, під цим інститутом розуміється «суспільство, яке складається із незалежних від держави громадян, їх об'єднань за формами громадських організацій, органів місцевого самоврядування, політичних партій» [5]) тощо. Інститут міжнародних зв'язків в туристично-рекреаційній сфері (при глобалізуванні (а для України ще й активізуванні процесів євроінтегрування) відбувається зростання вагомості туристично-рекреаційної індустрії у загальній структурі міжнародної торгівлі послугами. Наявність розвинутої ринкової інфраструктури виступає необхідною передумовою задля ефективного розвитку туристично-рекреаційної території країни. Опираючись на проведені дослідження літературних джерел, нормативно-правових актів України, міжнародних угод, міжнародного оточення України тощо та ін., пропонуємо організаційно-інституційний механізм формування програм розвитку туристично-рекреаційної сфери України за активізування євроінтеграційних умов. Формалізовано його можна відобразити графічно (рис. 1). Інституційне середовище формується із формальних, неформальних інститутів. На їх діяльність чиниться зовнішній (інколи тиск) та внутрішній впливи. У своїй загальній сукупності формально-неформальні інститути (рис. 1) є чітко структурованими. Дана структура є ідентичною до структури економіки, суспільства в цілому. Організаційно-інституційний механізм формування і реалізування економічних програм і проєктів розвитку туристично-рекреаційної сфери відображає систему взаємодії виробничих, суспільних, політичних, міжнародних та інших відносин. При цьому формальні інституції (інститути) відіграватимуть роль основних із позиції становлення, функціонування, розвитку економіки нашої держави.

Формальні інституції (інститути) туристично-рекреаційної сфери в Україні визначають особливості, напрямки розвитку для неформальних інститутів [12; 13] на основі чинного законодавства і міжнародних норм. Зокрема, слід відзначити істотний вплив (не тиск, окрім хіба російського, але після завершення війни він прогнозовано повністю зникне), який чинить на туристично-рекреаційну сферу нашої країни її зовнішнє (міжнародне) оточення. Це передусім стосується іноземних споживачів, кількість яких щороку зростає. Однак, не потрібно забувати й про потенційних та діючих іноземних інвесторів туристично-рекреаційної сфери нашої країни, які є потенційними та досить привабливими за умов жорсткої обмеженості внутрішнього інвестування (стосується будь-яких сфер та підсилене війною). Це також має стосуватися і будь-яких стейкхолдерів вітчизняних туристично-рекреаційних програм і проєктів. Базисом для туристично-рекреаційної індустрії виступає туристично-рекреаційна інфраструктура (сукупність

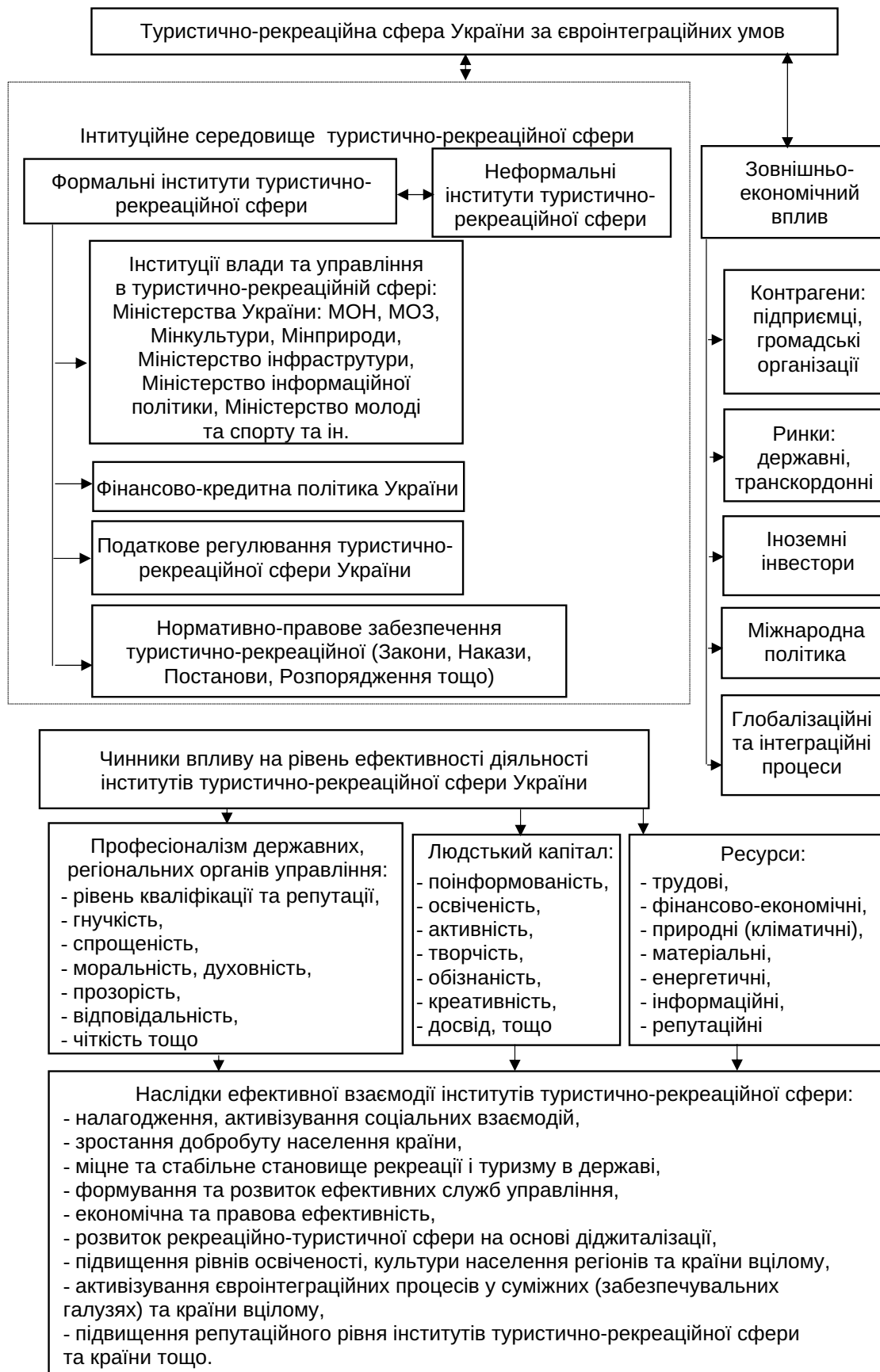

Рис. 1. Рекомендований організаційно-інституційний механізм формування програм розвитку туристично-рекреаційної сфери України за активізування євроінтеграційних умов

Джерело: доповнено авторами на основі [3; 5; 12; 13]

галузей, засобів, видів діяльності, спеціалізованих організацій (підприємств), функціональне призначення яких полягає у забезпеченні високо ефективного використання наявних природних, рекреаційних, туристичних та інших ресурсів (територій, об'єктів, комплексів тощо) задля задоволення потреб туристів і рекреантів (споживачів) [2; 3; 12; 13; 14].

Завданням вітчизняної туристично-рекреаційної інфраструктури повинне стати здійснення туристично-рекреаційного обслуговування, сприяння комплексному відтворенню здоров'я, сил, настроїв людини при реалізуванні її особистісних та суспільних потреб у рекреації, туризмі за допомогою різноманітних туристично-рекреаційних послуг (продуктів).

Доцільно наголосити на важливості репутаційних ризиків для досліджуваної сфери. Вони відіграватимуть важливу роль для внутрішнього і зовнішнього ринків. Рівень збуту туристичних, рекреаційних послуг напряду залежатиме від рівня репутації як окремих виробників послуг, так і регіонів надання і країни вцілому. Тому при побудові механізмів формування програм розвитку туристично-рекреаційної сфери України за активізування євроінтеграційних умов потрібно враховувати (прогнозувати) репутаційні ризики та намагатися мінімізувати (унікати) їх.

Інституційна інфраструктура туристично-рекреаційної сфери України повинна виступати цілісною системою, об'єднувати організаційну, матеріальну, інформаційну, кредитно-розрахункову, кадрову та інші складові, забезпечувати високий рівень ефективності взаємодії всіх суб'єктів туризму і рекреації як на рівні регіону так і на рівні всієї країни. Зрозуміло, що все це можна буде досягнути лише після завершення війни.

Висновки. Підсумовуючи потрібно наголосити, що володіючи надпотужним рекреаційним, туристичним потенціалом, Україна, на жаль, недостатньо його використовує та реалізовує, зокрема й для активізування участі в міжнародній спеціалізації. Задля покращення формування, реалізування наявних і потенційних туристичного, рекреаційного потенціалів необхідним є створення та функціонування належного державно-інституційного управління туристично-рекреаційною галуззю із застосуванням сучасних переваг широкого застосування засобів діджиталізації, інтелектуалізації рекреаційно-туристичної діяльності та активізування євроінтеграційних процесів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андропов О. М. Стан рекреаційного комплексу України. *Економіка і Екологія*. 2005. № 24. 21 с.
2. Бабікова К. О. Інституційні аспекти розвитку рекреаційного туристичного природокорис-

тування. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 8. С. 24–28.

3. Бондаренко Ю. Г. Механізм державного управління інвестуванням в рекреаційній сфері автореф. дис... к.екоп.н. Львів : НУ «Львівська політехніка». 2019.

4. Графська О. І. Потенціал розвитку туристично-рекреаційної сфери в економіці територіальних громад: дис... докт. екон. н. Львів : Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського. 2020. 452 с.

5. Гринів Л. С. Славик Р. В., Кривень О. В. Економіка рекреаційної сфери: навч. Посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 416 с.

6. Гриценко А. Наука и искусство институционального строительства. *Інституційна архітектура та механізми економічного розвитку* : Матеріали наукового симпозиуму. Харків : ХНУ. 2005. С. 20–31.

7. Кривень О. В. Світовий досвід залучення інвестицій в рекреаційно-туристичну сферу: можливості використання в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 30. URL: http://www.market-inf.od.ua/uk/30-2019_ukr/11.pdf.

8. Матвійчук Л. Ю., Лепкий М. І. Організаційно-інституційне забезпечення розвитку регіональних туристичних ринків. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 9 (219). С. 10–118.

9. Мельник А. Ф. Національна економіка. А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович. Київ : Знання, 2011. 463 с.

10. Мокляк А. В. Туристські ресурси для потреб іноземного туризму в Україні: автореф. дис... к.геогр.н. Київ : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2017.

11. Музиченко-Козловська О. В., Шпак Н. О. Оцінювання розвитку туризму Причорноморського регіону на засадах ресурсоощадності. *Науковий журнал Причорноморські економічні студії*. 2021. URL: <https://doi.org/10.32843/bses>.

12. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери. Кравців В. С., Гринів Л. С., Копач М. В., Кузик С. П. Львів : НАН України. ІРД НАН України. 1999. 78 с.

13. Савушкін Д. І. Розвиток курортно-рекреаційних систем як інструмент трансформаційних перетворень в економіці. *Ефективна економіка*. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2919>.

REFERENCES:

1. Andropov O. M. (2005) Stan rekreacijnogo kompleksu Ukrainy [The state of the recreational complex of Ukraine]. *Ekonomika i Ekologija*, no. 24, 21 p. (in Ukrainian).
2. Babikova K. O. (2021) Instytucijni aspekty rozvytku rekreacijnogo turystychnogo pryrodokorystuvannia [Institutional aspects of development of recreational tourist nature management]. *Investyciji: praktyka ta dosvid*, no. 8, pp. 24–28. (in Ukrainian)
3. Bondarenko Yu. G. (2019) *Mechanizm derzhavnogo upravlinnia investuvanniam v rekreacijnij sferi* [Mechanism of state management of investment in the recreational sphere]. (PhD Thesis), Lviv: Lviv Polytechnic National University. (in Ukrainian)

4. Grafska O. I. (2020) *Potencial rozvytku tyurystychno-rekreacijnoi sfery v ekonomici terytorialnykh gromad* [The potential for the development of tourism and recreation in the economy of territorial communities]. (PhD Thesis), Lviv: Lvivskyy derzhavnyy uniwersytet phizychnoi kultury im. I. Boberskogo, 452 p. (in Ukrainian)
5. Gryniv L. S., Slavik R. V., Kryven O. V. (2019) *Ekonomika rekreacijnoi sfery* [Economics of the recreational sphere]. Lviv: LNU im. I. Franka. 416 p. (in Ukrainian)
6. Grycenko A. (2005) *Nauk i iskustvo instrytucionalnogo stroitelstva* [The Science and Art of Institution Building]. Proceedings of the *Instrytucijna architektonika ta mechanizmy ekonomichnogo rozvytku: Materialy naukovogo sympoziumu*. Kharkiv: KhNU, pp. 20–31. (in Russian)
7. Kryven O. V. (2019) *Svitovyy dosvid zaluchennia investytsij v rekreacijno-turystychnu sferu: mozhlyvosti vykorystannia v Ukraini* [World experience in attracting investment in the recreational and tourist sphere: opportunities for use in Ukraine]. *Infrstruktura runku*, no. 30. Available at: http://www.market-inf.od.ua/uk/30-2019_ukr/11.pdf. (in Ukrainian)
8. Matvijchuk L. Yu., Lepkyj M. I. (2019) *Organizacijno-instrytucijne zabezpechennia rozvytku regionalnykh tyurystychnykh rynkiv* [Organizational and institutional support for the development of regional tourism markets]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (219), pp. 106–118. (in Ukrainian)
9. Melnyk A. F., Vasina A. Yu., Zheliuk T. L., Popovych T. M. (2011) *Nacionalna ekonomika* [National Knowledge Economy]. Kyiv: Znannia, 463 p. (in Ukrainian)
10. Molkiak A. B. (2017) *Turystski resursy dlia potreb inozemnogo tyurizmu v Ukraini* [Tourist resources for the needs of foreign tourism in Ukraine]. (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv. nac. un-t im. T. Shevchenka. (in Ukrainian)
11. Muzychenko-Kozlovska O. V., Shpak N. O. (2021) *Ociniuvania rozvytku tyurizmu Prychornomorskogo regionu na zasadach rsursooshadnosti* [Assessment of the development of tourism in the Black Sea region on the basis of resource efficiency]. *Prychornomorski ekonomichni studii*. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses>. (in Ukrainian)
12. Kravciv V. S., Gryniv L. S., Kopach M. V., Kuzyk S. P. (1999) *Naukovo-metodychni zasady reformuvannia rekreacijnoi sfery* [Scientific and methodological principles of reforming the recreational sphere]. Lviv: NAN Ukrainy. IRD NAN України, 78 p. (in Ukrainian)
13. Savyshkin D. I. (2014) *Rozvytok kurortno-rekreacijnykh system yak instrument transformacijnykh peretvoren v ekonomici* [Development of resort and recreational systems as a tool of transformational transformations in the economy]. *Efficient economy*, no. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2919>. (in Ukrainian)